

Formulacija stajališta „Za život“ u političkom diskursu radikalne desnice

Svjetličić, Gloria

Undergraduate thesis / Završni rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zadar / Sveučilište u Zadru**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:162:869626>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-19**

Sveučilište u Zadru
Universitas Studiorum
Jadertina | 1396 | 2002 |

Repository / Repozitorij:

[University of Zadar Institutional Repository](#)

Sveučilište u Zadru

Odjel za sociologiju

Preddiplomski sveučilišni studij sociologije (dvopredmetni)

Zadar, 2021.

Sveučilište u Zadru

Odjel za sociologiju

Preddiplomski sveučilišni studij sociologije (dvopredmetni)

Gloria Svjetličić

**Formulacija stajališta „Za život“ u političkom diskursu radikalne
desnice**

Završni rad

Mentor: doc. dr. sc. Dražen Cepić

Zadar, rujan 2021.

Izjava o akademskoj čestitosti

Ja, **Gloria Svjetličić**, ovime izjavljujem da je moj završni rad pod naslovom **Formulacija stajališta „Za život“ u političkom diskursu radikalne desnice** rezultat mojega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na izvore i radove navedene u bilješkama i popisu literature. Ni jedan dio mojega rada nije napisan na nedopušten način, odnosno nije prepisan iz necitiranih radova i ne krši bilo čija autorska prava.

Izjavljujem da ni jedan dio ovoga rada nije iskorišten u kojem drugom radu pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj, obrazovnoj ili inoj ustanovi.

Sadržaj mojega rada u potpunosti odgovara sadržaju obranjenoga i nakon obrane uređenoga rada.

Zadar, 28. rujan 2021.

Sadržaj

1. Uvod.....	1
2. Cilj i svrha.....	2
3. Teorijski okvir rada.....	2
3.1. Jezik i (kritička) analiza diskursa	2
3.2. Ideologija	5
3.3. Politički diskurs	6
3.4. Manipulacija	7
3.5. Oprečna stajališta o pobačaju u Hrvatskoj	7
4. Metodologija	8
5. Analitički postupci	9
5.1. Mikrorazina teksta	9
5.2. Makrorazina teksta	9
6. Rezultati i rasprava	9
7. Zaključak.....	17
8. Prilozi.....	19
9. Literatura.....	22

Formulacija stajališta „Za život“ u političkom diskursu radikalne desnice

Sažetak:

Ovaj rad daje uvid u teorijski okvir analize diskursa i kritičke analize diskursa. Prikazuje kada i zašto se ova vrsta metode koristi. Poblje objašnjava teorijske koncepte kritičara analize diskursa Normana Fairclougha, Ruth Wodak i ponajviše Teuna A. van Dijka. Bitan za istaknuti je van Dijkov koncept polarizacije *Mi vs. Oni* koji se koristi tijekom predstavljanja sukobljenih ideologija. Tom polarizacijom se govornik koristi kada želi istaknuti pozitivne strane svoje grupe (*Mi*) i negativne strane Drugih (*Oni*). Dok je svrha ovog istraživanja bila prikazati kako određena osoba koja je politički aktivna te na visokoj poziciji u državi ima mogućnost utjecaja na slušatelje. Proučavanjem političkog diskursa Hrvoja Zekanovića se želi prikazati kako se stajalište „Za život“ ostvaruje u govoru i političkom kontekstu Hrvatske, odnosno kako Zekanović retorikom pokušava doprijeti do određenih slušatelja. Ovom analizom se želi prikazati što zapravo stoji iza izgovorenih riječi i što se takvom vrstom govora želi postići.

Ključne riječi: analiza diskursa, kritička analiza diskursa, politički diskurs, Hrvoja Zekanović, Teun A. van Dijk, polarizacija *Mi vs. Oni*, Za život, pobačaj

The formulation of the Pro-life choice position in the political discourse of the Radical Right-Wing Party

Abstract:

This paper provides insight into the theoretical framework of discourse analysis and critical discourse analysis. It shows when and why this type of method is used. It explains theoretical concepts of CDA by Norman Fairclough, Ruth Wodak and most of all Teun A. van Dijk. Important to highlight is van Dijk's concept of polarization *We vs. They* which is used during the presentation of conflicting ideologies. This polarization is used by the speaker when he wants to emphasize the positive sides of his group (*We*) and the negative sides of Others (*They*). The purpose of this research was to show how a certain person who is politically active and in a high position in the country has the ability to influence listeners. Studying the political discourse of Hrvoja Zekanović, this paper wants to show how the position Pro-life is realized in the speech and political context of Croatia and how Zekanović tries to reach certain listeners with his rhetoric. This analysis seeks to show what is actually behind the spoken words and what this type of speech is intended to achieve.

Key words: discourse analysis, critical discourse analysis, CDA, political discourse, Hrvoja Zekanović, Teun A. van Dijk, polarization *We vs. They*, Pro-life choice, abortion

1. Uvod

Tema ovog završnog rada jest kritička analiza diskursa na govorima¹ Hrvoja Zekanovića² o pobačaju u Hrvatskom saboru koja je on objavio na svom *Youtube*³ kanalu. Prvi govor je objavljen 11. travnja 2019. pod naslovom „Pobjegli iz Sabora da ne čuju istinu! Za Život!!! – Hrvoje Zekanović protiv pobačaja“, a drugi je objavljen 10. veljače 2021. pod naslovom „Jakov Blažević osudio Alojzija Stepinca, a poslije donio zakon o....“. Hrvoje Zekanović je hrvatski političar te jedan od predvodnika Hrvatskih suverenista⁴. Hrvatske suvereniste čine političke stranke: Hrvatska konzervativna stranka i Hrast – pokret za uspješnu Hrvatsku te građanske inicijative „Istina o Istanbulskoj“ i „Hrvatski bedem“. Hrvoje Zekanović zastupa tradicionalna, kršćanska i konzervativna stajališta, pa tako i stajalište da je pobačaj ubojstvo koje jasno iznosi u svojim govorima.

U ovome radu predstaviti ću što je to analiza diskursa, a osobito što je kritička analiza diskursa, njezine početke i teoretičare poput Normana Fairclougha, Ruth Wodak i Teun A. van Dijk. Vuković (2014a) kaže da se kritička analiza diskursa ne definira kao disciplina analize diskursa već je ona jedan od pristupa analizi diskursa. Kritičari analize diskursa polaze od toga da je jezik sredstvo za izražavanje, ali i stvaranje društvene nejednakosti (Vuković, 2014a). To se dešava jer osobe koje sudjeluju u komunikaciji nisu jednake, u smislu, nemaju jednake mogućnosti za kontroliranje teksta, tema, dužine izlaganja i sl. (Vuković, 2014a). Vuković (2014a) smatra kako je kritička analiza diskursa pristup koji se može primjenjivati u bilo kojoj lingvističkoj disciplini, njegova je metodologija raznolika te zbog toga postoje različiti pristupi i teorije od raznih teoretičara kao što su već spomenuti N. Fairclough, Teun A. van Dijk i drugi. Dotaknut ću se pojma moći, ideologije, manipulacije i dominacije u sklopu javnih nastupa. Objasniti ću što je to politički diskurs i zašto je on dvoznačan. Ono što je potrebno istaknuti jest da se općenito u političkom diskursu, a posebice u političkim govorima, kada su u pitanju dvije sukobljene strane, bilo nacije bilo ideologije, najčešće

¹ Oba govora su u analizi spojena u jedan.

² Hrvoje Zekanović je rođen 22.04.1974. u Šibeniku. Godine 2016. ulazi u Hrvatski sabor kao zastupnik domoljubne i konzervativne političke stranke Hrast (popis Domoljubne koalicije). U periodu od 2016. do 2018. je bio član nekoliko saborskih odbora te se protivio Istanbulskoj konvenciji i Marakeškom sporazumu. Osnivač je i prvi predsjednik Hrvatskih suverenista. 2020. nakon parlamentarnih izbora osvaja dovoljan broj preferencijalnih glasova na listi Domovinskog pokreta čime dobiva zastupničko mjesto u Hrvatskom saboru (Hrvatski suverenisti, 2021).

³ *Youtube* je web mjesto za razmjenu videozapisa koje je nastalo 2005. godine.

⁴ Godine 2019. osnovana je nova politička stranka pod nazivom Hrvatski suverenisti. Nakon osnivanja, godine 2020. su ušli u koaliciju s Domovinskim pokretom (predsjednik: Miroslav Škoro) te osvojili četiri saborska mandata, a to su Hrvoje Zekanović, Marijan Pavliček, Željko Sačić i Marko Milanović Litre. Kasnije su se razišli s Domovinskim pokretom (Wikipedia, 2021).

koristi polarizacija *Mi vs. Oni* u predstavljanju za svaku stranu. Tom polarizacijom govornik potiče pozitivno samopredstavljanje, skrivanje negativnih strana svoje grupe te isticanje negativne strane Drugih. Moja analiza će se ponajviše temeljiti na teorijskim okvirima Teuna A. van Dijka, ali i drugih poznatih teoretičara kritičke analize diskursa.

U prvom dijelu ovog rada predstavljen je teorijski okvir (kritičke) analize diskursa u kojem ću se dotaknuti bitnosti jezika i diskursa, ideologije koja je povezana s političkim diskursom i naravno, neizbježne, manipulacije kojom se koriste političari kao govornici. Nakon opisa metodologije, u drugom dijelu ovog rada nalazit će se analitički postupci i rezultati istraživanja te njihova interpretacija.

2. Cilj i svrha

Cilj ovog provedenog istraživanja je opisati način na koji pristaše stava „Za život“ koriste jezik, riječi i konstrukcije rečenica kojima žele utjecati na određenu skupinu ljudi na primjeru govora Hrvoja Zekanović. Svrha ovog istraživanja je prikazati kako određena osoba koja je politički aktivna te na visokoj poziciji u državi ima mogućnost utjecaja na osobe koje ju slušaju, odnosno na stanovnike Hrvatske.

3. Teorijski okvir rada

3.1. Jezik i (kritička) analiza diskursa

Jezik je bitan dio svakodnevnog ljudskog komunikacijskog procesa. Njime ljudi izražavaju različite osjećaje, misli, ali i stavove. Koristeći jezik, pojedinac kao društveni akter ima osobnu i društvenu spoznaju, osobna sjećanja, znanja i mišljenja koja dijeli s članovima neke grupe ili kulture u cjelini (van Dijk, 2001). Obje spoznaje utječu na interakciju i diskurs pojedinih članova, a zajedničke društvene reprezentacije upravljaju kolektivnim postupcima cijele grupe (van Dijk, 2001). Dakle, grupe imaju određenu količinu moći s kojom su u stanju dijelovati na mišljenja svojih članova. Vrste moći se mogu razlikovati prema načinima vršenja moći. Primjerice, kako van Dijk (2001) kaže bogati imaju moć zbog svog novca. No, postoji i manje vidljiva moć, a to je moć roditelja, profesora ili novinara koja se može zasnivati na znanju, informacijama ili autoritetu. Uz to, moć dominantne grupe se može integrirati u zakone, pravila i norme. Odnos diskursa i moći možemo pronaći u politici, medijima, ali i znanosti (van Dijk, 2001). Dakle, ako netko ima moć i mogućnost utjecaja na mišljenja ljudi, on tako može neizravno kontrolirati neke njihove postupke, primjerice

uvjeravanjem⁵ i manipulacijom (van Dijk, 2001). Uvjeravanje i manipulacija se najčešće postižu jezikom, bilo govorom bilo tekstualno. Upravo izražavanjem govorom ili tekstualno ljudi reproduciraju svoje ideologije (van Dijk, 2001).

Nadalje, riječ diskurs dolazi od latinske riječi *discursus/discurrere* što znači „trčati uokolo“. Prema definiciji Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje, diskurs je „skup kulturno strukturiranih jezičnih reprezentacija i obrazaca za stvaranje značenja o nekome aspektu ljudske stvarnosti“ (Struna, 2021). Odnosno diskursi su povijesno specifični društveni sustavi koji proizvode znanja i značenja uz prakse koje sustavno oblikuju predmete o kojima govore (Marcelić, 2021). To znači da se društveni procesi i njihova značenja, te identiteti koje oni proizvode, oblikuju kroz odnose s drugim značenjima, tj. pojedinac neki pojam shvaća i razumije tek kada ga stavi u odnos s drugim pojmovima (Đurin, 2017).

Stoga je analiza diskursa kvalitativna metoda koja obuhvaća multidisciplinarno područje istraživanja koje se bavi proučavanjem tekstualne i govorne upotrebe jezika u odnosu na njegov socijalni i kulturni kontekst (Luo, 2019). Vrlo često se koristi u humanističkim i društvenim znanostima poput lingvistike, sociologije, antropologije, psihologije itd. Luo (2019) ističe da je sami cilj analize diskursa razumijeti kako se jezik koristi u stvarnim životnim situacijama, odnosno ispitati kako jezik funkcionira i kako se stvara smisao u različitim društvenim kontekstima. Analiza diskursa se fokusira na socijalne aspekte komunikacije i na načine na koji ljudi koriste jezik za postizanje specifičnih učinaka, primjerice za izgradnju povjerenja (Luo, 2019).

U svojim počecima analiza diskursa se razvijala samo s područja sociološke znanosti i socijalne psihologije, dok danas to nije tako. Bavi se analizama raznih područja i daje jedan teoretski smislen okvir u analizi diskursa i teksta. Halmi, Belušić i Ogresta (2014) ističu da se ljudi konstantno koriste diskursom kako bi nešto činili, ovisno kakav mu kontekst interpretacije pridaju. Jedno od stajališta analitičara diskursa je to da su razgovori i tekstovi organizirani retorički (Halmi, Belušić i Ogresta, 2004). Analizom diskursa se pokušava otkriti šire značenje određenog diskursa. „...većina rasprava nastoje uspostaviti jednu verziju svijeta, natječući se s drugim različitim verzijama. To je posebice slučaj u političkim diskursima. Naime, političari često nastoje privući javno mnijenje nudeći im svoj socijalno-politički program to jest viđenje svijeta“ (Halmi, Belušić i Ogresta, 2004: 39). Analiza diskursa

⁵ Persuazija, lat. *persuadere*

obuhvaća najveći broj perspektiva istovremeno, od semiotičkog teksta, lingvističkog pa sve do sociološkog, psihološkog itd. (van Dijk, 1993, prema Kukolić, 2017).

Krajem 80-ih godina prošlog stoljeća se javila kritička analiza diskursa. Ona je postala jedna od temeljnih područja socioloških istraživanja Normana Fairclougha, Ruth Wodak, Teun A. van Dijka i mnogih drugih. I od tada je postala jedna od najutjecajnijih grana analize diskursa. Kritička analiza diskursa proučava stvarne socijalne interakcije koje imaju jezični oblik. Fairclough konstruira svoju socijalnu teoriju diskursa i pruža nam metodološki nacrt za kritičku analizu diskursa u praksi (Kukolić, 2017). U svojoj teoriji govori o jeziku i njegovom djelovanju na svijest čitatelja. Uz to Fairclough, govori o autoritetu i kredibilitetu autoritarne osobe naspram čitatelja/slušatelja, odnosno osobe koja nema autoritet (Kukolić, 2017). To sve prikazuje na primjeru doktora i pacijenta gdje doktor kao osoba koja je završila medicinu donosi odluku o načinu liječenja pacijenta, time doktor ima kontrolu nad liječenjem (autoritet), a pacijent mu povjerava svoje zdravlje (Kukolić, 2017). Ovo bismo mogli primijeniti na političare. Političar je osoba koja daje određene izjave u javnosti koje mogu doći do određenih građana koji mu zbog toga mogu dati povjerenje upravljanja državom.

Wodak (2014) definira kritičku analizu diskursa kao interdisciplinirani istraživački program koji je usmjeren na problem, a uključuje različite pristupe s različitim teorijskim modelima i metodama istraživanja. Ono glavno je to da svi pristupi imaju zajednički interes za semiotičku analizu i dimenziju moći, nepravde, ali i političke, ekonomske, socijalne i kulturne promjene u društvu (Wodak, 2014). Primjerice, teme koje zanimaju kritičare analize diskursa su: politički diskurs, ideologija, rasizam, rod, institucionalni diskurs, medijski jezik i mnogi druge.

Prema Teun A. van Dijk (2001), kritička analiza diskursa je vrsta analitičkog istraživanja diskursa koja primarno istražuje načine zloupotreba društvene moći, dominacija i nejednakosti koja su reproducirana tekstem i govorom u socijalnom te političkom kontekstu. Zbog toga kritičari analize diskursa žele razumijeti, razotkriti i oduprijeti se društvenoj nejednakosti. Oni su svjesni svoje uloge u društvu te tvrde da su znanost i znanstveni diskurs pod utjecajem socijalne strukture proizvedene društvenom interakcijom (van Dijk, 2001). Cilj kritičke analize diskursa je ponuditi drugačiju perspektivu teoretiziranja i analiziranja u cijelom sociološkom području. Kritička analiza diskursa se primarno fokusira na društvene i političke probleme (van Dijk, 2001). Van Dijk (2001) ističe kako kritička analiza diskursa nema specifičan pravac istraživanja, odnosno nema jedinstveni teoretski okvir pa se zbog toga

može na različite načine analizirati i teoretizirati. No, zbog specifične perspektive ima poprilično usko povezane koncepte i teorijske okvire. Većina kritičkih analiza diskursa će postavljati pitanja o načinu na koji su određene strukture diskursa raspoređene u proizvodnji društvene dominacije bilo to u razgovoru, vijestima ili nečemu drugome (van Dijk, 2001).

3.2. Ideologija

Istraživanja ideologija se široko koriste u društvenim znanostima, politici i masovnim medijima. Prema van Dijk (2006b) ideologije su društvena uvjerenja određenih grupa, ali su i ukorijenjene u općim uvjerenjima, kao što su znanje, mišljenja i vrijednosti, cijelih društava ili kultura. Zbog toga postoji komunikacija, razumijevanje i interakcija između pripadnika različitih grupa. Uz to, postoje društvene funkcije ideologija koje izražavaju grupni identitet i interese, određuju koheziju grupe i solidarnost te organiziraju zajednička djelovanja i međudjelovanja kojima ostvaruju određene grupne ciljeve (van Dijk, 2006b). „Jedna od ključnih društvenih praksi pod utjecajem ideologija su upotreba jezika i diskursa koji utječu na način kojim stječemo, učimo ili mijenjamo ideologije“ (van Dijk, 2000: 9). To znači da velik dio diskursa, pogotovo ako se govori sa stajališta člana grupe, izražava ideološki utemeljena mišljenja. Ideološke ideje se uče čitajući i slušajući druge članove grupe, počevši od roditelja i vršnjaka, a kasnije se uče kroz medije, obrazovanje i kroz razgovor (van Dijk, 2000).

Van Dijk (2000) smatra da postoje pozitivne i negativne ideologije. Pozitivne ideologije su one koje održavaju oporbu i otpor protiv dominacije i društvene nejednakosti, primjerice feminizam. Negativne ideologije su one ideologije koje prikazuju lažna, pogrešna i obmanjujuća uvjerenja, primjerice rasizam (van Dijk, 2000).

Društveni aspekti ideologije se mogu definirati na mikro i makro razini. Na mikro razini ideologije se očituju u društvenoj praksi svakodnevnog života, odnosno među društvenim akterima koji sudjeluju u raznim interakcijama (diskurs, monolog, dijalog i dr.) (van Dijk, 2000). Dok se na makro razini ideologije opisuju u smislu grupnih odnosa, poput odnosa moći i dominacije (van Dijk, 2000).

Ono što je još bitno istaknuti jest van Dijkov koncept polarizacije *Mi vs. Oni* u predstavljanju sukobljenih ideologija. U toj polarizaciji se naglašavaju pozitivne strane svoje grupe (*Mi*) i negativne strane Drugih (*Oni*). Ovakvom polarizacijom se govornik koristi kada želi naglasiti svoje dobre poteze, a loše prikiriti, odnosno naglasiti loše poteze Drugih (van Dijk, 2000).

3.3. *Politički diskurs*

Wilson (2012) upućuje kako je izraz politički diskurs dvoznačan pa govori o dvije mogućnosti definiranja. Prva mogućnost definiranja je ta da je to diskurs koji je sam po sebi politički, odnosno to je jezična realizacija o određenoj političkoj temi, primjerice govor političara (Wilson, 2012). Druga mogućnost definiranja je analiza političkog diskursa samo kao vrste diskursa bez očite reference na određeni politički sadržaj ili kontekst (Wilson, 2012). To se odnosi na poimanje da je svaki diskurs politički ako se može tumačiti iz političkih perspektiva kao što su moć, dominacija ili konflikt. No, prema Wilsonu (2012) većina istraživača političkog diskursa koristi prvu definiciju, odnosno proučavaju diskurs koji se realizira u politici i kojeg koriste uglavnom političari jer smatraju da se specifičnost analize političkog diskursa treba tražiti u odnosima između diskursnih struktura i političkog konteksta. To znači da proučavaju tekst, govor i razgovor profesionalnih političara ili političara institucija kao što su predsjednici, premijeri te drugi članovi političke stranke i Sabora. Sasvim je jasno da je politički diskurs prožet jednom ili više ideologija, društvenim stavovima i sl. Prema Vuković (2014b) politički diskurs koristi specifičan jezik gdje je on uglavnom unaprijed formuliran i uređen prije prezentacije te je namijenjen široj javnosti. Političari će uvijek govoriti o sebi kao o kandidatima, o izborima, o reformama koje će ispuniti ako budu izabrani, o protivnicima i političkim neprijateljima, o lošoj politici prethodnika, a to je sve dio političkog diskursa. No, politički diskurs miješa svoje teme s drugim društvenim domenama, primjerice gospodarstvo, zdravstvo, problematika pobačaja i dr. (van Dijk, 1997). Ono što još utječe na oblik političkog diskursa jest to da, iako je političar pojedinac i u njegovom javnom nastupu, u nekoj granici, dolaze do izražaja njegova osobna vjerovanja, on ne govori kao pojedinac, već kao predstavnik određene grupacije koja ima određene stavove (Vuković, 2014b). No, treba naglasiti kako političari nisu jedini sudionici u politici. Uz njih, sudionici su i javnost, odnosno građani koji također na određeni način sudjeluju u političkoj komunikaciji. Prema van Dijk (1997) politika može uključivati sve službene ili neslužbene političke aktere, događaje, susrete, diskurse, ali i političke sustave, političke ideologije, političke odnose (moć, nejednakost) i druge. Politika uz političke aktere uključuje i društvene, ekonomske i kulturne prakse. Većina političkih akcija poput donošenja zakona, odluka ili kampanja su uglavnom diskurzivni (van Dijk, 1997).

Političari manipulacijom svojih izraza (jezikom) i oblicima jezičnih struktura žele reći svoju političku poruku.

3.4. Manipulacija

Prema van Dijku (2006a) ideološku komunikaciju često povezujemo s raznim oblicima manipulacije, odnosno sa strategijama koje upravljaju umom javnosti i s pokušajima da se postigne ono što je u interesu moćnika, tj. manipulatora. Temelj manipulacije jest uključivanje oblika mentalnog nadzora kojeg primatelji nisu uopće svjesni ili gdje se posljedice ne mogu lako razaznati (van Dijk, 2006a). Tijekom manipulacije, manipulator ima određenu moć u kojoj primatelji određene poruke imaju pasivniju ulogu te nemaju previše mogućnosti o odlučivanju i tako postaju žrtve manipulacije. Ono što je bitno istaknuti jest to da neki primatelji mogu biti izmanipulirani određenom porukom, dok drugi ne ili mogu biti više podležni manipulaciji ovisno o raspoloženju i oklonostima (van Dijk, 2006a). Da bi pojedinac mogao vršiti društvenu kontrolu, potrebno je da zadovolji osobne i društvene kriterije koji mu omogućuju utjecaj na druge (van Dijk 2006a). Stoga, van Dijk (2006a) kaže, da društveni uvjeti manipulativne kontrole moraju biti formulirani barem na makro razini analize, u smislu članstva u grupi, institucionalnog položaja, profesije, materijalnih i simboličkih resursa te drugi čimbenici koji definiraju moć određene grupe. Tako, primjerice političari manipuliraju biračima. Takva vrsta društvene manipulacije definirana je društvenom dominacijom i njezinim reproduciranjem u svakodnevnoj praksi gdje uključujemo diskurs (van Dijk, 2006a). Dominacija i moć uključuju nadzor nad društvenim resursima, primjerice elite poput političara, novinara, znanstvenika i drugih koji imaju povlašteni pristup masovnim medijima i javnom diskursu. Tim putem i resursima, političari ili bilo tko drugi, tko želi manipulirati, ima mogućnost manipulacije (van Dijk, 2006a).

Manipulacija u političkom diskursu jest problematična jer političari mogu vješto sakriti ono negativno pomoću određenih jezičnih formulacija, tako da slušatelji (građani) ne mogu uočiti određenu problematiku.

3.5. Oprečna stajališta o pobačaju u Hrvatskoj

Prije same analize predstaviti ću situaciju u Hrvatskoj vezano za pobačaj. U Hrvatskoj je pobačaj definiran 1978. godine Zakonom o zdravstvenim mjerama za ostvarivanje prava na slobodno odlučivanje o rađanju djece (Narodne novine br. 18/1978, 88/2009). Pitanje pobačaja te zakonska regulativa pobačaja u Hrvatskoj, a i u drugim zemljama, izazvala je podijeljenost mišljenja i razne društvene, a posebice, političke reakcije koje, naravno, dovode do sukoba u društvu. Zbog toga su u Hrvatskoj nastala aktivistički suprostavljena stajališta pod nazivima „Za život“ i „Za izbor“.

Pokret „Za život“ je hrvatski religiozno – društveni pokret protiv pobačaja te se zalaže za zaštitu ljudskog života od začeća pa do prirodne smrti. Taj pokret čine konzervativne građanske organizacije koje promoviraju katoličke vrijednosti i suprotstavljaju se pobačaju, stava su da pravo braka i osnivanje obitelji treba biti isključivo između muškarca i žene te negiraju autonomiju države u propisivanju edukacijskih propisa koji se tiču tema kao što je kontracepcija i spolni odgoj (Pokos, 2018).

Dok se pokret „Za izbor“ zalaže za prava na pobačaj i kontracepciju, odnosno zalaže se za pravo izbora i da svaki pojedinac sam treba odlučiti što će (Pokos, 2018). Suprotstavljaju se patrijarhalnom sustavu i svim oblicima spolne diskriminacije, a zagovaraju priznavanje temeljnih ženskih prava, žensku solidarnost te prava žena da odlučuju o svom tijelu i reprodukciji (pravo na pobačaj, kontracepciju i umjetnu oplodnju) (Pokos, 2018).

Zbog raznih sukoba mišljenja u društvu što se tiče pobačaja, u hrvatskom javnom diskursu svako malo se dovodi u pitanje postojeći Zakon. Tako i Zekanović u svom govoru dovodi pitanje Zakona te iz njegovih izjava zaključujemo da je on pristaša pokreta „Za život“ te smatra kako život počinje začećem.

4. Metodologija

Ovo istraživanje je provedeno metodom kritičke analize diskursa. Takve vrste istraživanja istražuju odnose moći i dominacije, u ovom slučaju, u političkom diskursu. Žele se analizirati prikriveni obrasci moći, dominacije, manipulacije, kontrole i sl. Ova vrsta analize je provedena na dva videozapisa, objavljenih na *Youtubeu*, koji su zapravo isječci sa sjednice Sabora. Ovi videozapisi su odabrani zbog toga što govore o pobačaju, odnosno izričito mu se protive. Time se želi ukazati na problematiku postojećeg zakona, ali i problematiku hrvatske javnosti gdje političari pokušavaju spojiti demokraciju i vjeru skupa na štetu slobodnog izbora. Govore ću spojiti u jedan jer je mali vremenski razmak među njima, a govornik ima ista stajališta.

Kritičkom analizom diskursa se želi podići svijest slušatelja i/ili čitatelja na mogućnost manipulacije njihovim mišljenjem. To je tako jer je jezik manipulativno sredstvo kojim se postiže određena razina moći.

5. Analitički postupci

Nakon poslušanih govora i napravljene transkripcije istih, govori su se čitali na na mikro i makro razini.

5.1. Mikrorazina teksta

Lakić (2009) ističe kako u analizi mikrorazine teksta spadaju jezični aspekti teksta, odnosno fonologija, morfologija, sintaksa, semantika, leksikologija, stilistika i sl. Stoga su u fokusu bile rečenice, njihova gramatička upotreba i duljina te odabir riječi tijekom prezentacije, njihov poredak i zašto su određene riječi bile korištene u određenom kontekstu. Također, gledalo se na to govori li Hrvoje Zekanović standardnim jezikom ili se pak koristi kolokvijalizmima, lokalizmima ili određenim frazemima, uz to vrlo je bitno primjetiti u kojem licu priča kada se obraća javnosti te koja stilska sredstva koristi i što njima želi reći.

5.2. Makrorazina teksta

Nakon što su se pomno proučile rečenice i njezini dijelovi na lingvističkoj razini, makrorazina proučavanja teksta daje mogućnost određivanja glavne teme teksta. Putem analize tema ili predmet teksta postaju eksplicitni te se u isto vrijeme definira svrha i koherentnost cjelokupnog teksta (Lakić, 2009). Tijekom analize treba shvatiti zašto je govornik dao određenu izjavu i koji je bio povod za njom te postoji li određena pozadinska priča. Uslijed toga treba se pogledati kompletna lingvistička razina, kontekst te saznati i otkriti putem interpretacije na koji način i zašto se putem određenih izjava pokušava prikazati određena stvarnost.

6. Rezultati i rasprava

U Hrvatskoj je već desetljećima aktualna tematika pobačaja, pogotovo unazad par godina od kako su žene počele izlaziti u javnost sa svojim iskustvima. Upravo iz aktualnosti teme, Hrvoje Zekanović je odlučio svojim javnim nastupom govoriti o tome iz stajališta stranke Hrvatskih suverenista čije je on član, ali i iz svog stajališta. Zekanović je na predstavljanju koalicije definirao što znači biti Hrvatski suverenist, a to je „biti protiv Istanbulske konvencije koju nameće EU, biti protiv Marakeškog sporazuma, biti za blokadu Srbije na putu u EU kako bi se priznala agresija na Hrvatsku i platila ratna odšteta te biti za obranu prava na život i obranu hrvatskog naroda u BiH i dijaspori“ (Duhaček, 2019).⁶

⁶ <https://www.index.hr/vijesti/clanak/desnicari-su-preko-noci-postali-suverenisti-evo-o-cemu-se-radi/2064189.aspx>

Hrvatski suverenisti pripadaju radikalnoj desnici koja brani etnički nacionalizam, zalaže se za populizam⁷ i protivi se imigraciji (Guibernau, 2010, prema Veselinović, 2016). Izvori pokazuju kako u postkomunističkim zemljama antikomunizam ima vrlo značajnu ulogu u djelovanju stranaka radikalne desnice te su one najčešće usredotočene na prošlost (Veselinović, 2016).

(...) A znate li gdje se još spominje Jakov Blažević? On vam je zahvaljujući svom trudu i radu u komunističkoj Hrvatskoj, odnosno Jugoslaviji bio nagrađen, pa je napredovao skroz do predsjednika Predsjedništva Socijalističke Republike Hrvatske. I potpisao je ovaj dokument 1978. godine.“ (Jakov Blažević osudio Alojzija Stepinca, a poslije donio zakon o..., 10. veljače 2021.)

Upravo tijekom ovog govora vidimo kako se Zekanović osvrće i spominje prošlost te povijest Hrvatske. Time se koristi kako bi vodio dnevno političke borbe u sadašnjosti. Ta podjela, odnosno oprečnost komunista i antikomunista je ono čime se Hrvatski suverenisti često koriste. Svoj govor temelji na komunizmu i njihovom protivljenju komunizmu gdje se on prikazuje kao isključivo loš sustav te općenito ističe etničke podjele (posebice Srbi-Hrvati) i političke borbe za „prave“ Hrvate.

„Današnja Vlada negira još jednu jako važnu stvar, a to je da je Ustavni sud dao rok dvije godine. A rok je počeo teći u ožujku 2017. godine da se donese novi Zakon. Oni su ga nazvali o pobačaju, a ja ga nazivam o zaštiti života jer tako treba izgledati. I nikom ništa! Nedavno je naš predsjednik Hrvatskog sabora, gospodin Jandroković, pisao Ustavnom sudu i rekao: „ko vas šiša! Ko vas šljivi! Nećemo ispoštovati vašu odluku! Nećemo ispoštovati odluku najvišeg sudbenog tijela u Republici Hrvatskoj jer nas nije briga!“ Njega nije briga, mene je briga!“ (Pobjegli iz Sabora da ne čuju istinu! Za Život!!! – Hrvoje Zekanović protiv pobačaja, 11. travnja 2019.)

Upravo Zekanovićevo spominjanje prošlosti nije svrha sama po sebi, odnosno općenito govori o prošlosti se rijetko kad tiču povijesti, isto kao što je i u ovom slučaju. On to spominje iz razloga jer zapravo govori o sadašnjosti koju kritizira, o HDZ-ovoj vladavini koju diskreditira u svakoj prilici. Radikalna desnica, odnosno Zekanović je opredijeljen protiv vladajućih elita i snažno kritizira suvremenu demokraciju. On ima negativan stav prema

⁷ „Desni populistu globalizaciju primarno optužuju zbog povećane imigracije i straha od gubitka nacionalnog identiteta (...) populizam se razumije i kao 'tanka ideologija' koja dijeli društvo u dvije homogene skupine, odnosno čisti narod i korumpiranu elitu te u slučaju desnog populizma kao *host* ideologiju uključuje nacionalizam“ (Maravić, 2019: 2,3)

elitama koje su prema njemu iznevjerile pošten narod, te sebe i svoju stranku prikazuje kao istinske predstavnike naroda protiv korumpirane elite (Maravić, 2019). Mudde (2013: 14) ističe kako se radikalne desnice drže načela „jednom nogom u vladi, jednom nogom izvan vlade“, a to znači da stranke radikalne desnice (u ovom slučaju Hrvatski suverenisti i Zekanović) žele zadržati imidž oporbe koristeći radikalnu retoriku te zalažući se za korjenitu promjenu politike, a uz to ne žele riskirati da ih se gleda kao etablirane stranke koje su dio korumpirane elite (Veselinović, 2016).

Ramet (1999) smatra da je središnja jezgra u ideologiji radikalne desnice borba protiv onog Drugog, odnosno protiv neprijatelja koji je drugačiji (Veselinović, 2016). Ti „opasni Drugi“, prema radikalnoj desnici, su migranti, autohtone manjine, vjerske i seksualne manjine (Maravić, 2019). Kako bi se razumijela ideologija desnog radikalizma ključan je pojam nativizam kojeg Mudde (2007: 19) definira kao „ideologiju koja drži kako države trebaju biti naseljene isključivo članovima 'nativne' (domicilne, urođene) skupine (nacije) i da 'ne-nativni' (nedomicilni, neurođeni) elementi (osobe i ideje) predstavljaju temeljnu prijetnju homogenoj nacionalnoj državi“ (Veselinović, 2016). Ova definicija čini središnji dio ideologije radikalne desnice, a sam nativizam također uključuje elemente nacionalizma i ksenofobije (Veselinović, 2016). Iz toga se zaključuje kako oni smatraju da pravo na članstvo u političkom tijelu ima samo domicilno stanovništvo, a ostali su uljezi (Maravić, 2019). Iako Zekanović zna u svojim govorima štiti Hrvatsku od nedomicilnog stanovništva, on u ovom slučaju prikazuje HDZ kao „opasne Druge“ koji prijete hrvatskom stanovništvu jer ne žele donijeti zakon u skladu s uvjerenjima Hrvatskih suverenista i njega samoga.

„Međutim, neću odustati jer sam siguran da će, prije ili kasnije, upravo u ovom domu, sjediti dovoljno domoljuba, a reći ću i čovjekoljuba i bogoljuba koji će upravo ovaj ili sličan prijedlog zakona koji štiti život od njegova početka, a to je začće, donijeti, odnosno izglasovati.“ (Pobjegli iz Sabora da ne čuju istinu! Za Život!!! – Hrvoje Zekanović protiv pobačaja, 11. travnja 2019.)

Zekanović u govoru ističe riječi (bogoljublje, domoljublje i čovjekoljublje) kojima se Hrvatski suverenisti koriste kako bi istaknuli za što se zalažu. U ovim Zekanovićevim riječima vidimo kako on ostvaruje i potiče ksenofobiju te nacionalizam i zagovara dominantnu nacionalnu kulturnu paradigmu u koju pripadaju samo „pravi“ Hrvati. Zekanović želi istaknuti da samo „pravi“ domoljubi, čovjekoljubi i bogoljubi izabiru ono što je prema njemu ispravno, a to su kršćanske tradicionalne vrijednosti i zakon koji štiti život od začća.

Zekanović i njegova radikalna desnica pridaju važnost naciji, državi, Crkvi, tradiciji, idealu reda i hijerarhiji (Ignazi, 2006, prema Veselinović, 2016). Zekanović svojim zagovorima i promoviranju kršćanskih vrijednosti, poziva građane na aktivno sudjelovanje kako u društvenom tako i u političkom životu te da se suprostave pobačaju (Pokos, 2018). Time želi doprijeti do ljudi koji imaju barem približan stav kao on, odnosno do onih koji glasaju za desnicu.

„Mi smo ga napisali, dali u zakonsku proceduru. Nismo ga nazvali Zakon o pobačaju jer naš Zakon štiti život. Pa smo ga nazvali Zakon o zaštiti života. Ali interesantno mi je da niti jedan HDZ-ovac trenutno nije ovdje. Da su svi izašli iz sabornice, da su svi pobjegli da ne čuju ono što ih spada. I niti jedan nije htio potpisati zakonski prijedlog, koji sam im ponudio, da se život zaštiti od njegovog početka. Niti jedan! A svi znate da se HDZ, itekako, deklarira kao stranka kršćanskih demokrata. Kao demokršćanska stranka. A nitko nije htio potpisat! A imaju priliku! Imaju priliku staviti ga u proceduru. Ja jamčim da ćemo imati dovoljno ruku u Hrvatskom saboru. Al nemaju hrabrosti! (...) Njega nije briga, mene je briga! Zašto? Jer to premijeru, Plenkoviću, predsjedniku Vlade, nije pragmatično! On želi biti demokršćanin, a ne želi donositi kršćanske zakone. On želi uzimati kršćanske glasove, a ne želi donositi zakone u skladu s onim što se on deklarira da je. I to je naopako“ (Pobjegli iz Sabora da ne čuju istinu! Za Život!!! – Hrvoje Zekanović protiv pobačaja, 11.travnja 2019.)

Kitschelt promatranjem i istraživanjem radikalno desnih stranaka na izborima zaključuje da trenutak najveće podrške te stranke dobivaju u vrijeme značajnih ekonomskih prekretnica u državi (Obućina, 2009). Upravo radikalno desne stranke, kao što su Hrvatski suverenisti i Zekanović s njima, u svojim programima i govorima naglašavaju negativne stvari koje su stranke na trenutnoj vlasti napravile te tako jednim dijelom preuzimaju birače i pokušavaju uspostaviti svoju vlast u državi. Upravo se ovaj govor Zekanovića dešavao par mjeseci prije Parlamentarnih izbora 2020. godine kojim je Zekanović pokušao skupiti što više birača.

Kada govorimo o ideološkim obilježjima radikalne desnice i umjerene desnice ona su vrlo slična te su si bliske (po stajalištima) konzervativne, neokonzervativne i demokršćanske stranke, a udaljenije su socijalističke, zelene i socijaldemokratske stranke (Veselinović, 2016). Baš zbog toga vidimo kako Zekanović napada HDZ koji pripada (umjerenoj) desnici, a to se događa zato što se u politici ne može sve shvatiti kao jednoznačan sukob samo između ljevice i desnice. Zekanović i Hrvatski suverenisti su radikalna desnica koja se bori protiv ljevičara i liberala, ali se ujedno bore i protiv (umjerenih) desničara koji su im prava konkurencija. To je

tako zato što birači koji glasaju za ljevicu svakako ne bi glasali za Zekanovića, dok oni koji glasaju za desnicu (u ovom slučaju HDZ) su potencijalni birači i Zekanoviću koje on lovi diskreditiranjem HDZ-a. Uz to, radikalni desničari se bore protiv postojećeg političkog poretka i političkih ideologija, pogotovo protiv umjerene desnice kao što je HDZ. Zalažu se za razne ideologije i političke prakse kao što je nacionalizam, konzervativne ideje i vjerski fundamentalizam u smislu da odbacuju moderne ideje poput odnosa među spolovima, sekularizam i dostignuća znanosti koja nisu u skladu s vjerskim naukom kao što je, primjerice, pravo na pobačaj.

*„...To očekuje sav Hrvatski narod i tome se nada i danas od svoga sabora! Neka donosi zakone poštene koji se neće kositi sa zakonom Božjim. Da se osigurava blagoslov Boga Stvoritelja jer je pisano jedan je zakonodavac i sudac koji može spasiti i upropastiti. Neka donosi zakone pravedne jer su svi jednaki tereti. Neka su i jednaka prava. Neka donosi zakone moguće da se narodu ne navaljuju tereti koje ne može podnositi.“ Ovo su riječi blaženog Alojzija Stepinca koje je uputio prilikom otvaranja Hrvatskog državnog sabora. Upravo ovdje. Hrvatskom narodu i Hrvatskom saboru davne 1942. godine. I danas 10. veljače mi obilježavamo Stepinčevo. Mi obilježavamo trenutak, dan smrti blaženog Alojzija Stepinca... (Jakov Blažević osudio Alojzija Stepinca, a poslije donio zakon o..., 10. veljače 2021.) (...)*Niti jedan znanstvenik, biolog, antropolog, tko god. Neće kazati da život počinje nekada kasnije, a ne začecem. Život novog ljudskog bića započinje u onom trenutku kada spermij oplodi jajnu stanicu i kada nastane zigota.“* (Pobjegli iz Sabora da ne čuju istinu! Za Život!!! – Hrvoje Zekanović protiv pobačaja, 11.travnja 2019.)*

Tijekom svog obraćanja oslanjao se na riječi Alojzija Stepinca te je odlučio o tome pričati baš na dan kada se obilježava Stepinčevo 10. veljače. Time prikazuje kako se zalaže za kršćanske vrijednosti. Hrvatska je većinski kršćanska zemlja u kojoj se ljudi zalažu za tradicionalne vrijednosti i vjeru u Boga. Zbog toga, Zekanović ističe ljubav prema vjeri jer tako može zadobiti glasove (većinskih) Hrvata koji prakticiraju kršćanske, tradicionalne vrijednosti. Stoga se Zekanović zalaže za zabranu pobačaja, pronatalitetnu politiku te jačanje institucije obitelji koje moraju počivati na kršćanskim temeljima. To su temeljni ciljevi i zagovori Hrvatskih suverenista, pa tako i Zekanovića jer sve ostalo, prema njima, ugrožava Hrvatsku i njezin (hrvatski) identitet.

Iako Zekanović ističe religijsku pozadinu i stav, on se istovremeno služi i pseudoznanstvenim argumentima gdje tvrdi da je znanstvena činjenica da ljudski život

počinje začecem, iako o tome u znanostima ne postoji konsenzus (Gjurić 2016, prema Stipan 2016). S time da zdravstveni odgoj i obrazovanje u školskom kurikulumu u Hrvatskoj ne postoji, iznošenje takvih navoda u javnost je izričito opasno za krhko stanje reproduktivnih prava žena u hrvatskom društvu (Stipan, 2016).

„Pobačaj je zlo u sebi. Nikakve socijalne indikacije, nikakvi znanstveni razlozi ne mogu opravdati direktno pobačaja. Niti učiniti da on bude nešto drugo nego što u istinu jest i što pred Bogom ostaje, naime, ubojstvo nevinog čovjeka. A hotomično ubojstvo nevinog čovjeka vapi u nebo za osvetom. Ono je odurno i grešno. A osobito onda, ako mu je izvor osobni interes i pohlepa, težnja za stjecanjem.“ (citiranje Stepinca, Jakov Blažević osudio Alojzija Stepinca, a poslije donio zakon o..., 10. veljače 2021.)

Možemo vidjeti skrivenu ideologiju u ovom diskursu, odnosno u citiranim Stepinčevim riječima. Ovdje vidimo stavove Katoličke crkve o pobačaju gdje se naglašava promicanje vrijednosti života i obitelji kao osnove društva. Goldberger (2005) kaže da „protivljenje pobačaju Crkva temelji na prirodnom pravu i univerzalnim moralnim principima, a u svom diskursu o pobačaju se oslanjaju više na kulturalne nego na doktrinarne izvore legitimacije u javnom artikuliranju opozicije prema pobačaju“ (Stipan, 2016: 28). To vidimo u hrvatskom kontekstu u kojem se naglašava tradicionalna uloga žene kao majke i supruge, isticanjem nacionalnog identiteta i gdje Crkva nastoji pobačaj prikazati kao suprotnost katoličkim, odnosno hrvatskim vrijednostima (Stipan, 2016). Zekanovićevu religijsku politiku vidimo upravo u ovom citiranju Stepinca baš iz razloga jer se poziva na kršćanske vrijednosti i onostranost. On se oslanja na konzervativne i tradicionalne društvene vrijednosti kojima želi steći određenu političku moć i utjecati na slušatelje.

„A znate li gdje se još spominje Jakov Blažević? On vam je zahvaljujući svom trudu i radu u komunističkoj Hrvatskoj, odnosno Jugoslaviji bio nagrađen, pa je napredovao skroz do predsjednika Predsjedništva Socijalističke Republike Hrvatske. I potpisao je ovaj dokument 1978. godine. A dokument je Zakon o zdravstvenim mjerama za ostvarivanje prava na slobodno odlučivanje rađanja djece, odnosno u prijevodu, zakonj o abortusu i pobačaju. Dakle, potpisnik, donositelj ovog Zakona, lošeg Zakona, koje je ozakonjeno ubijanje nerođenih je isti čovjek koji je osudio i presudio blaženom Alojziju Stepincu (Jakov Blažević osudio Alojzija Stepinca, a poslije donio zakon o..., 10. veljače 2021.) (...) A svi znate da se HDZ, itekako, deklarira kao stranka kršćanskih demokrata. Kao demokršćanska stranka. A

nitko nije htio potpisat!“ (Pobjegli iz Sabora da ne čuju istinu! Za Život!!! – Hrvoje Zekanović protiv pobačaja, 11. travnja 2019.)

Kada Zekanović govori o Jakovu Blaževiću i komunizmu želi povući paralele s onim što van Dijk naziva polarizacijom *Mi vs. Oni*. Pod *Mi* spada Zekanović, Hrvatski suverenisti i njihovi pristaše koji se bore protiv komunizma i „duboke države“⁸ gdje smatraju da udbaši⁹ još uvijek vladaju Hrvatskom. Uz to smatraju kako treba zabraniti djelovanje svakome tko je bio aktivan u Savezu komunista, iako se komunizam okončao prije 30 godina. Dok, pod *Oni* spadaju svi koji su Jakov Blažević, odnosno svi Zekanovićevi „neprijatelji“ i politički protivnici, za koje on smatra da zagovaraju komunističke i ljevičarske stavove. Iz njegovog govora možemo zaključiti kako je HDZ za njega Jakov Blažević jer ne žele pokrenuti proces zakonske regulative vezane za Zakon o pobačaju, odnosno, Zekanovićevim riječima, ne žele zaštititi nerođeni život, a prikazuju se kao demokršćanska stranka. Kroz povijesne paralele, želi svoje političke protivnike, prije svega HDZ, prikazati kao lažnu desnicu, odnosno lažnu domoljubnu i demokršćansku stranku. Želi slušatelje, buduće birače uvjeriti da njegovi politički protivnici nisu ništa drugo nego komunisti ako ne zabrane pobačaj te da je krivo, neispravno i nemoralno glasati za njih.

...a taj se čovjek zove Jakov Blažević. Pardon. Zvao se Jakov Blažević. (Jakov Blažević osudio Alojzija Stepinca, a poslije donio zakon o..., 10. veljače 2021.)

Ovaj primjer je vrlo upečatljiv iz razloga što se prvo koristio prezentom, pa se ispravio u perfekt. Iako je komunizam završio prije 30 godina, ta Zekanovićeva implikacija govori o tome kako je komunizam itekako stvar sadašnjosti, a ne samo prošlosti, odnosno da on još uvijek postoji i da je prožet na hrvatskoj političkoj sceni. Korištenjem prezenta želi istaknuti kako je Jakov Blažević još uvijek živ u svim ljudima koji podržavaju komunističke vizije, liberalnije ljevičarske ideje i koji podržavaju pobačaj. Mišljenjem kako je Jakov Blažević još uvijek živ želi istaknuti svoj glavni motiv zbog kojeg želi dalje djelovati, a to je borba protiv „mračnog“ komunizma i prava na pobačaj.

„Ponovit ću još jednom, blaženi Alojzije Stepinac, za kojeg se nadamo da će uskoro postati svet. A jedan od razloga zašto bi trebao biti svet je jer nije imao ali, eksplicitno je

⁸ Duboka država (eng. *deep state*) je pojam koji se razvio iz latinskog imperium in imperio – vlast u vlasti, a označava političko stanje u kojem neka organizacija koja bi nominalno trebala biti podređena državnoj vlasti ili državnom vrhu ustvari djeluje potpuno samostalno i bez ikakve kontrole (Grubiša, 2018).

⁹ Komunisti su po dolasku na vlast 1944./1945. stvorili službu bezbednosti koja je za ideološke protivnike vlasti bila zastrašujuća. UDBA (Uprava državne bezbednosti) je bila tajna policija za vrijeme komunističke Jugoslavije koja je prestala djelovati raspadom SFRJ-a u 1990-ima (Ajdačić, 2018).

branio ono što je vjerovao i živio. Branio je pravo na život. Volio je svoju domovinu Hrvatsku. A vi izaberite želite li biti što sličniji blaženom Alojziju Stepincu ili Jakovu Blaževiću!“ (Jakov Blažević osudio Alojzija Stepinca, a poslije donio zakon o..., 10. veljače 2021.)

Na kraju govora se osvrće na domljubnost Stepinca kojim želi slušateljima reći da samo „pravi“ domoljubi, „pravi“ ljubitelji Hrvatske, izabiru ono što i Stepinac, a to je da pobačaj ubojstvo te da se treba boriti da se donese takav zakon. Domoljublje je jedna od odlika koju zagovaraju Zekanović i njegova politička opcija, ističu nacionalni ponos i zaštitu nacionalne suverenosti. Prema tome, Zekanović smatra da je samo „pravi“ domoljub „pravi“ Hrvat koji se ne boji ničega osim Boga. Taj „pravi“ Hrvat treba zaštititi svoju državu i sugrađane od komunista koji su još uvijek tu (svih koji su Jakov Blažević) i takvog režima te se izboriti za prava nerođene djece. Tu osim građana (potencijalnih birača) koji su vjernici, pokušava doprijeti do građana koji su sudjelovali ili imaju nekoga tko je sudjelovao u Domovinskom ratu. Želi probuditi domoljublje i zajedništvo te potaknuti želju za zaštitom države od komunizma koji je još uvijek (prema Zekanoviću) prožet u hrvatskoj politici. Uz to zabranom pobačaja želi potaknuti jačanje stava da je pobačaj zlo koje, ako se ne zabrani, utječe na natalitet države, a to potiče razmišljanje „ako nema djece, nema ni naroda“.

Zadnjom rečenicom želi („*A vi izaberite želite li biti što sličniji blaženom Alojziju Stepincu ili Jakovu Blaževiću!*“) prividno, manifestno dati izbor slušateljima da odaberu tko i što žele biti, a zapravo cijelim svojim govorom latentno insinuira kako je ispravno biti kao Alojzije Stepinac koji smatra da je pobačaj grijeh, a da je krivo biti Jakov Blažević koji je donio postojeći zakon i koji je bio jedan od ljudi prisutni u osudi Stepinca na 16 godina. U ovome se također može vidjeti van Dijkova polarizacija *Mi vs. Oni*. U kojoj pod *Mi* spadaju svi koji su Alojzije Stepinac, odnosno ti koji zagovaraju zabranu pobačaja, pronatalitetnu politiku, domoljublje i „pravo“ hrvatstvo. Dok, pod *Oni* spadaju svi koji su Jakov Blažević, odnosno oni koji imaju komunističke i ljevičarske stavove te podržavaju pobačaj. Uz to bi se moglo zaključiti da Stepinac i svi koji odabiru biti Stepinac mogu biti predstavnici stajališta „Za život“. To su zagovornici zaštite vrijednosti ljudskog života od začeca do prirodne smrti te žele da ljudsko biće dobije pravni status osobe od trenutka začeca (Pokos, 2018). A Jakov Blažević i svi koji odabiru biti Blažević mogu biti predstavnici stajališta „Za izbor“. Oni zagovaraju pravo izbora, pravo na kontracepciju i imaju stav da pojedinci trebaju imati neograničenu autonomiju u odnosu na vlastiti reproduktivni sustav sve dok ne krše autonomiju drugih (Pokos, 2018).

Zaključno, za Hrvatske suvereniste, Zekanovića i slušatelje kojima se on obraća je komunizam nešto jednoznačno loše. Spominjanjem povijesti zapravo pokušava diskreditirati sadašnje političke opcije kao što su ljevičari, liberali, ali i HDZ koji mu je direktna konkurencija. Pravi adresati Zekanovićeovog diskursa su njegovi suvremeni i sadašnji politički protivnici, ali i birači koji podržavaju njegove protivnike te im želi prikazati da su oni komunisti i Jakov Blažević koji zagovaraju kriva stajališta. Dok sebe i svoju političku opciju želi prikazati kao jedinu ispravnu i izvorno antikomunističku koja se bori za domovinu te ljudska prava.

7. Zaključak

Metoda kritičke analize diskursa može detektirati što je zapravo govornik htio reći svojim nedirektnim i prividnim izjavama. Pokazala se odličnom u primjeni na politički diskurs zbog toga što su političari kao govornici vrlo vješti te unaprijed smisljeno i indirektno znaju što prenijeti i kako prenijeti poruku slušatelju. Sama pozornost javnosti je usmjerena prema masovnim medijima koji imaju snažan utjecaj na društvo i društvenu misao. Mediji čine sustave javnog informiranja te se putem njih, u današnje digitalno doba, vijesti i audio-vizualni sadržaji brzo šire. Zbog toga je diskurs, a posebice politički diskurs odličan za širenje određenih ideologija putem masovnih medija. Političari ili bilo koji govornici koji šire određenu ideologiju pažljivo koriste alat kojim prenose poruke, a taj alat nazivamo jezikom. Jezik je alat kojim se koriste svi u svakodnevnom životu, no određeni (manipulativni) jezik putem medija može utjecati na mišljenja i stavove slušatelja. Političar koji ima moć manipulacije će uvijek doći do svog zacrtanog cilja. Putem raznih medija političari komuniciraju s građanima kako bi pridobili njihove glasove te kako bi pokušali utjecati na njihove odluke. Tako je i Hrvoje Zekanović napravio svoj račun na *Youtube* platformi gdje dijeli svoja videa, misao i propagandu. Zbog toga postoji mogućnost da svoje govore u Saboru unaprijed planira kako bi ih plasirao na svoj kanal.

Kao što jezik i diskurs nemaju univerzalnu definiciju, tako nema ni ideologija koju je teško okarakterizirati isključivo kao pozitivnu ili negativnu, zato je van Dijk napravio podjelu na obje. Stvar je u tome što je ideologija cijelo vrijeme prisutna i ona se održava ili mijenja putem diskursa i jezika. Ideologija je najuspješnija kada govornik ima moć manipulacije nad slušateljem te ju tad predstavlja suptilno i nevidljivo.

Analizirajući govore Hrvoja Zekanovića da se zaključiti kako se služio direktnom, ali i indirektnom mišlju, odnosno svojim biranim riječima je pažljivo uspio prenijeti određenu

poruku slušatelju. No, do svakog slušatelja je poruka mogla stići u drugačijem značenju ovisno o interpretaciji i stavu slušatelja. Zekanović se koristio metodama pozitivnog samopredstavljanja i negativnog predstavljanja Drugih kojima je želio izmanipulirati kod slušatelja stav koji će biti jednak njegovom. Ispred svega je isticao ljubav prema vjeri i domoljublje te je to stavljao u isti „koš“ kako bi potaknuo slušatelje na isto. Time je želio reći ako nisi domoljub ili vjernik onda ne valjaš i trebaš se promijeniti. Svojom retorikom i izjavama je pokušao doći do građana, ali i potencijalnih birača kako bi izazvao određenu emociju kod njih uslijed izbora, ali i za ubuduće kada se jednom bude donosio novi zakon. Želio je prikazati svima koji se zalažu za suprotne stavove da su Jakov Blažević i da podržavaju komunizam. Dok je sebe i svoje zagovornike htio prikazati u najboljem svjetlu te kako su samo oni koji su protivnici pobačaja „pravi“ domoljubi i „pravi“ Hrvati koji se bore za ono, prema njemu ispravno, a to je ljubav prema vjeri te tradicionalne vrijednosti i život od začeca. Kroz ovu analizu se željelo prikazati kako se stajalište „Za život“ artikulira u hrvatskom političkom kontekstu, odnosno kako osoba koja ima moć u državi pokušava kroz određenu retoriku utjecati na birače i građane Hrvatske.

Stoga je metoda kritičke analize diskursa vrlo korisna jer podiže svijest slušatelja i čitatelja o načinima na koje govornik može utjecati na njihovo mišljenje i moć koju ima nad njima.

8. Prilozi

Prilog 1. Transkript prvog govora – „Pobjegli iz Sabora da ne čuju istinu! Za Život!!! – Hrvoje Zekanović protiv pobačaja“ (objavljeno: 11.04.2019.)

Poštovani potpredsjednik Sabora, dragi kolegice, drage kolege. Govorit ću o zaštiti života. Govorit ću o jednom zakonu koji se Hrvatska vlada ne usudi staviti na dnevni red. A radi se o Zakonu o pobačaju. Mi smo ga napisali, dali u zakonsku proceduru. Nismo ga nazvali Zakon o pobačaju jer naš Zakon štiti život. Pa smo ga nazvali Zakon o zaštiti života. Ali interesantno mi je da niti jedan HDZ-ovac trenutno nije ovdje. Da su svi izašli iz sabornice, da su svi pobjegli da ne čuju ono što ih spada. I niti jedan nije htio potpisati zakonski prijedlog, koji sam im ponudio, da se život zaštiti od njegovog začetka. Niti jedan! A svi znate da se HDZ, itekako, deklarira kao stranka kršćanskih demokrata. Kao demokršćanska stranka. A nitko nije htio potpisat! A imaju priliku! Imaju priliku staviti ga u proceduru. Ja jamčim da ćemo imat dovoljno ruku u Hrvatskom saboru. Al nemaju hrabrosti! Zašto nemaju hrabrosti? Jer je puno stvari prioritetnije. Prioritetnija in je stranka. Sjedalica. A demokršćanstvo ili kršćanstvo, očito na trećem, četvrtom ili petom mjestu. To nije toliko bitno! Zakon je jednostavan. Radi se zapravo o jednoj ustavnoj odredbi koju mi moramo implementirati u Hrvatske zakone. To je članak 21 Hrvatskog Ustava. Stavak 1 koji kaže svatko. Svako ljudsko biće ima pravo na život. Točka. Ne ono rođeno ili ono nerođeno nego svako ljudsko biće! Al znanost je tu jasna! Niti jedan znanstvenik, biolog, antropolog, tko god. Neće kazati da život počinje nekada kasnije, a ne začecem. Život novog ljudskog bića započinje u onom trenutku kada spermij oplodi jajnu stanicu i kada nastane zigota. I to je novo ljudsko biće! A hrvatski Zakon kaže da se ljudski život štiti. I mi to negiramo! Ma ne samo to. Današnja Vlada negira još jednu jako važnu stvar, a to je da je Ustavni sud dao rok dvije godine. A rok je počeo teći u ožujku 2017. godine da se donese novi Zakon. Oni su ga nazvali o pobačaju, a ja ga nazivam o zaštiti života jer tako treba izgledati. I nikom ništa! Nedavno je naš predsjednik Hrvatskog sabora, gospodin Jandroković, pisao Ustavnom sudu i rekao: „ko vas šiša! Ko vas šljivi! Nećemo ispoštovati vašu odluku! Nećemo ispoštovati odluku najvišeg sudbenog tijela u Republici Hrvatskoj jer nas nije briga!“ Njega nije briga, mene je briga! Zašto? Jer to premijeru, Plenkoviću, predsjedniku Vlade, nije pragmatično! On želi biti demokršćanin, a ne želi donositi kršćanske zakone. On želi uzimati kršćanske glasove, a ne želi donositi zakone u skladu s onim što se on deklarira da je. I to je naopako! I ponovit ću! I evo volio bi da kamera snimi! Niti jedan član najveće stranke u Hrvatskoj, HDZ-a, trenutno nije u sabornici. I ponovit ću drugu stvar. Niti jedan od mojih kolega, nažalost reći ću, nije htio potpisati

prijedlog Zakona o zaštiti života. Međutim, neću odustati jer sam siguran da će, prije ili kasnije, upravo u ovom domu, sjediti dovoljno domoljuba, a reći ću i čovjekoljuba i bogoljuba koji će upravo ovaj ili sličan prijedlog zakona koji štiti život od njegova početka, a to je začće, donijeti, odnosno izglasovati. A sve one koji nisu potpisali, a deklariraju se kao takvi, nek ih bude sram. Neka zapravo razmisle o tome što su i tko su!

Prilog 2. Transkript drugog govora – „Jakov Blažević osudio Alojzija Stepinca, a poslije donio zakon o...“ (objavljeno 10.02.2021.)

A vi izaberite želite li biti što sličniji blaženom Alojziju Stepincu ili Jakovu Blaževiću (isječak na početku videozapisa). „Nema sumnje da jedna od najljepših odlika Hrvatskog narodnog bića u prošlosti bilo nastojanje kako bi svoj narodni život doveo u sklad s načelima objavljenje Istine Božje. I to ne samo onda kad je iz toga mogla izbijati korist nego i onda kad mu je to bilo gorko. To očekuje sav Hrvatski narod i tome se nada i danas od svoga sabora! Neka donosi zakone poštene koji se neće kositi sa zakonom Božjim. Da se osigurava blagoslov Boga Stvoritelja jer je pisano jedan je zakonodavac i sudac koji može spasiti i upropastiti. Neka donosi zakone pravedne jer su svi jednaki tereti. Neka su i jednaka prava. Neka donosi zakone moguće da se narodu ne navaljuju tereti koje ne može podnositi.“ Ovo su riječi blaženog Alojzija Stepinca koje je uputio prilikom otvaranja Hrvatskog državnog sabora. Upravo ovdje. Hrvatskom narodu i Hrvatskom saboru davne 1942. godine. I danas 10. veljače mi obilježavamo Stepinčevo. Mi obilježavamo trenutak, dan smrti blaženog Alojzija Stepinca, a ja bi ovdje na današnji dan spomenuo još jednog čovjeka koji je bio presudan u životu Alojzija Stepinca, a taj se čovjek zove Jakov Blažević. Pardon. Zvao se Jakov Blažević. Jakov Blažević, za one koji ne znaju, on je bio i glavni tužitelj Narodne Republike Hrvatske. On je bio taj koji je najodgovorniji, koji je direktno radio da se Alojzije Stepinac osudi na 16 godina stroge robije. Jakov Blažević. A znate li gdje se još spominje Jakov Blažević? On vam je zahvaljujući svom trudu i radu u komunističkoj Hrvatskoj, odnosno Jugoslaviji bio nagrađen, pa je napredovao skroz do predsjednika Predsjedništva Socijalističke Republike Hrvatske. I potpisao je ovaj dokument 1978. godine. A dokument je Zakon o zdravstvenim mjerama za ostvarivanje prava na slobodno odlučivanje rađanja djece, odnosno u prijevodu, zakonj o abortusu i pobačaju. Dakle, potpisnik, donositelj ovog Zakona, lošeg Zakona, koje je ozakonjeno ubijanje nerođenih je isti čovjek koji je osudio i presudio blaženom Alojziju Stepincu. Kolege zastupnici i zastupnice naravno, izaberite jeste li vi Jakov Blažević ili želite biti što sličniji onome što je govorio blaženi Alojzije Stepinac?! A što je govorio blaženi Alojzije Stepinac o pobačaju i to ću vam pročitati! Mnogo puta je govorio o

tome. „Pobačaj je zlo u sebi. Nikakve socijalne indikacije, nikakvi znanstveni razlozi ne mogu opravdati direktno pobačaja. Niti učiniti da on bude nešto drugo nego što u istinu jest i što pred Bogom ostaje, naime, ubojstvo nevinog čovjeka. A hotomično ubojstvo nevinog čovjeka vapi u nebo za osvetom. Ono je odurno i grešno. A osobito onda, ako mu je izvor osobni interes i pohlepa, težnja za stjecanjem. Pobačaj je golemo socijalno zlo koje je donjelo toliko nevolja, ne samo pojedincima nego čitavim obiteljima i teško ranila stablo narodnog života u naše doba. No, dok pred one koji treba da budu prvaci u borbi protiv pobačaja iznosim njegovu unutarnju socijalnu zloću. Predviđam da će neki možda samosažno nasmijati nad mojim apelom, ali nikakav preziri smješak ne može ukloniti nepromjenjive stvarnosti koja izvire iz naravnog zakona i pozitivne objave, a taj jest da je direktni abortus u sebi teško etičko zlo.“ Ponovit ću još jednom, blaženi Alojzije Stepinac, za kojeg se nadamo da će uskoro postati svet. A jedan od razloga zašto bi trebao biti svet je jer nije imao ali, eksplicitno je branio ono što je vjerovao i živio. Branio je pravo na život. Volio je svoju domovinu Hrvatsku. A vi izaberite želite li biti što sličniji blaženom Alojziju Stepincu ili Jakovu Blaževiću!

9. Literatura

Ajdačić, Dejan (2018). „Jugoslovenska komunistička služba bezbednosti (UDBA 1946-1966) u tri romana“, 161-163.

https://scholar.google.com/scholar?cluster=9953387267335146709&hl=hr&as_sdt=0,5 (7.9.2021.)

Diskurs. Struna, Hrvatsko strukovno nazivlje. <http://struna.ihjj.hr/naziv/diskurs/25343/> (21.8.2021)

Duhaček, Gordan (2019). „Desničari su preko noći postali 'suverenisti'. Evo o čemu se radi“, index.hr, <https://www.index.hr/vijesti/clanak/desnicari-su-preko-noci-postali-suverenisti-evo-o-cemu-se-radi/2064189.aspx> (10.9.2021.)

Đurin, Sanja (2017). „O poststrukturalističkoj teoriji diskursa kroz raspravu o uvođenju pojma 'brak' u hrvatski Ustav“, *Studia ethnologica Croatica*, 29(1): 331-355.

Grubiša, Damir (2018). „Duboka država u hrvatskoj viziji: vladavina najgorih“, autograf.hr, <https://www.autograf.hr/duboka-drzava-u-hrvatskoj-verziji-vladavina-najgorih/> (7.9.2021.)

Halmi, Aleksandar, Belušić, Renata, Ogresta, Jelena (2004). „Socijalnokonstruktivistički pristup analizi medijskog diskursa“, *Medijska istraživanja*, 10(2): 35-50.

Hrvatski suverenisti (2021). „O nama“, <https://suverenisti.hr/o-nama/> (18.5.2021.)

Hrvatski suverenisti (2021). „O meni. Hrvoje Zekanović“, <http://www.hrvoje.hr/o-meni/> (18.5.2021.)

Kukolić, Ema (2017). „Analiza diskursa medijske reprezentacije Tomislava Karamarka i Andreja Plenkovića za vrijeme parlamentarnih izbora 2015. i 2016. godine“, Diplomski rad, Sveučilište u Zagrebu, Fakultet hrvatskih studija.

Lakić, Igor (2009). „Modeli analize diskursa novinskih članaka“, *Riječ*, nova serija (2): 91-108.

Luo, Amy (2019). „What is discourse analysis“, <https://www.scribbr.com/methodology/discourse-analysis/> (23.8.2021.)

Maravić, Nikša (2019). „Tipovi desnog populizma u Europi“, Diplomski rad, Sveučilište u Zagrebu, Fakultet političkih znanosti.

Marcelić, Sven (2021). Poredak diskursa (predavanje). Kulturna teorija. Sveučilište u Zadru, odjel za sociologiju.

Obućina, Vedran (2009). „Varijacije unutar radikalne desnice: komparativna analiza programa radikalno desnih stranaka u Zapadnoj i Istočnoj Europi“, *Sociologija i prostor*, 47(2(184): 487-204.

Pokos, Mia. (2018). „Mobilizacija aktera oko teme zakonske regulacije pobačaja“, Diplomski rad. Filozofski fakultet u Zagrebu, Odsjek za sociologiju.

Stipan, Tea (2016). „Osobno je političko: neokonzervativne prijetnje pravu na pobačaj u Republici Hrvatskoj“, Diplomski rad. Filozofski fakultet u Zagrebu, Odsjek za sociologiju.

- van Dijk, Teun A. (1997). „What is Political Discourse Analysis?“, *Belgian journal of linguistics*, 11(1): 11-52.
- van Dijk, Teun A. (2000). „Ideology and Discourse. A Multidisciplinary Introduction.“ <http://www.discourses.org/UnpublishedArticles/Ideology%20and%20discourse.pdf> (20.5.2021.)
- van Dijk, Teun A. (2001). „Critical Discourse Analysis“, u: Schiffrin, Deborah, Tannen, Deborah, Hamilton, Heidi E (ur.). *The Handbook of Discourse Analysis*. Massachusetts: Blackwell Publishers Inc, 352-371.
- van Dijk, Teun A. (2006a). „Discourse and manipulation“, *Discourse & Society*, vol 17(3): 359-383.
- van Dijk, Teun A. (2006b). *Ideologija: Multidisciplinarni pristup*. Zagreb: Golden marketing-Tehnička knjiga.
- Veselinović, Velimir (2016). „Desne političke stranke: ideologija, pojmovi, vrste“, *Međunarodne studije*, XVI(1): 55-83.
- Vuković, Milica (2014a). „Kritička analiza diskursa“, u: Slavica Perović (ur.). *Analiza diskursa: Teorije i metode*. Podgorica: Institut za strane jezike, Univerzitet Crne Gore, 97-114.
- Vuković, Milica (2014b). „Analiza političkog diskursa“, u: Slavica Perović (ur.). *Analiza diskursa: Teorije i metode*. Podgorica: Institut za strane jezike, Univerzitet Crne Gore, 213-247.
- Wikipedia (2021). „Hrvatski suverenisti“, https://hr.wikipedia.org/wiki/Hrvatski_suverenisti (18.9.2021.)
- Wilson, John (2012). „Politički diskurs (prijevod Igora Pišteleka)“, *Hrvatistika*, 2012 6(6): 199-216.
- Wodak, Ruth (2014). „DCA – Critical Discourse Analysis“. https://www.researchgate.net/publication/238105100_DCA_-_Critical_Discourse_Analysis (20.5.2021.)
- Zekanović, Hrvoje (2019). „Pobjegli iz Sabora da ne čuju istinu! Za Život!!! – Hrvoje Zekanović protiv pobačaja“, <https://www.youtube.com/watch?v=-963j2G-y7c> (15.5.2021.)
- Zekanović, Hrvoje (2020). „Jakov Blažević osudio Alojzija Stepinca, a poslije donio zakon o...“, <https://www.youtube.com/watch?v=3rsNWAYJ2FY> (15.5.2021.)